

NOTAT

Til Stortingets næringskomité

27. april 2022

Representantforslag om å sikre like konkurransevilkår mellom uavhengige merkevarer og kjedenes egne merkevarer i dagligvaremarkedet; om rettferdig konkurransevilkår i norsk dagligvarehandel; og om å begrense makt-konsentrasjon i norsk dagligvare.¹

Oppsummering.

Det norske dagligvaremarkedet kjennetegnes av at tre dagligvaregrupperinger, som kan forholde seg til et stort antall norske og utenlandske mat- og drikkeprodusenter med konkurrerende produkter, kontrollerer nærmere 99 pst. av omsetningen i markedet.

Meld. St. 27 (2019-2020) *Konkurranse og dagligvare – kampen om kundane* gav en treffsikker analyse av det norske dagligvaremarkedet. En svakhet med meldingen var etter NHO Mat og Drikkes oppfatning, at det fremstod som uklart hvordan sentrale politikkinisiativer skulle operasjonaliseres. Selv om Stortinget både gav sin tilslutning til meldingen og understreket oppfølgingsbehov på flere sentrale områder, synes det å ha vært liten fremdrift i arbeidet med å følge opp dette i ettertid.

I dette notatet kommenteres kun de forslagene som reises i de tre representantforslagene som er til behandling.

NHO Mat og Drikke mener på generelt grunnlag at det må være en høy terskel for markedsinngrep utover det som følger av konkurranseloven og annen alminnelig lovgivning. Eventuelle tiltak må bygge på faglig uavhengige analyser og være grundig vurdert, slik at mulige utilsiktede konsekvenser også er klarlagt og drøftet.

Dokumentene 161 S og 191 S om dagligvaregrupperingenes egne merker (EMV).

Utviklingen i dagligvaregrupperingenes egne merker (EMV) ble omtalt ved en rekke anledninger i Stortingets næringskomité's innstilling til Stortinget om Meld. St. 27 (2019-2020)², og Stortinget fattet også slikt vedtak:

«Stortinget ber regjeringen klargjøre overfor Konkurransetilsynet at de må være spesielt oppmerksomme på vertikal integrasjon og konsentrasjon av kjedemakt. Egne merkevarer må ikke få en så dominerende stilling at de presser ut andre aktører og hindrer innovasjon»

NHO Mat og Drikke er ikke kjent med om og i så fall hvordan, dette vedtaket i Stortinget er fulgt opp.

Utviklingen i EMV står sentralt i debatten om økt konkurranse og reduserte etableringshindre i dagligvaresektoren. EMV har økt kraftig i Norge i senere år, og er ifølge *Private Label Manufacturers Association*³ er andelen 34,3 pst. Dette er høyere enn f.eks. tilsvarende tall i Sverige og Finland.

NHO Mat og Drikke mener at reguleringer som sikrer like konkurransevilkår mellom merkevarer og EMV er nødvendig for en velfungerende konkurranse i markedet, og støtter at regjeringen bes arbeide videre med dette. Spørsmålene om bl.a. merkeordninger og meldeplikt ved kjøp eller leie av produksjonskapasitet bør vurderes i en slik helhetlig sammenheng. NHO Mat og Drikke mener bl.a. at følgende hensyn bør vektlegges:

- Dagligvaregrupperingenes adgang til å krysssubsidiere varer, altså å legge kunstig høye prispåslag på merkevarer som finansierer en underprising av EMV, bør begrenses.
- Det må sikres at grossistpåslaget gjøres på konkurransedyktige, like og transparente måter som ikke fordelsbehandler EMV.
- Det må kartlegges om det er en underhåndheving av immaterielle rettigheter, og i så fall fremmes tiltak som mer effektivt beskytter produsentenes eierskap til sine egne merkevarer, produktutvikling og innovasjonsaktiviteter overfor dagligvaregrupperingenes egne merker.

NHO Mat og Drikke støtter *ikke* et forbud mot EMV.

Dokument 170 S om rettferdige konkurransevilkår i norsk dagligvarehandel.

Mat- og drikkeprodusentene ønsker et størst mulig mangfold av kunder, og er heller ikke tjent med store forskjeller i dagligvaregrupperingenes innkjøpsbetingelser. Gjeldende konkurranselov begrenser aktørers mulighet til *prisdiskriminering* som svekker konkurransen. Det foreligger imidlertid ikke et forbud mot *forskjeller i priser*, forutsatt at disse er objektivt begrunnet og ikke skader konkurransen. Prisforskjeller over en viss størrelse er i seg selv ikke ulovlig, bl.a. fordi flere forhold enn størrelsen på forskjellene avgjør om disse er egnet til å begrense konkurransen. Dagligvaregrupperingens valg av strategier og forretningsmodeller påvirker eksempelvis deres samlede konkurransekraft i markedet, og kan dermed også få betydning for innkjøpsbetingelser.

Det er ingen andre enn Konkurransetilsynet som, med full uavhengighet til kommersielle næringsinteresser, har nødvendig innsyn og kompetanse til å kunne danne seg et fullstendig bilde av hvilke ulikheter som gjør seg gjeldende mellom innkjøpsbetingelsene til dagligvaregrupperinger som er i konkurranse med hverandre. Følgelig må det forventes at Konkurransetilsynet –

- i) følger opp det som eventuelt vurderes som enkeltstående brudd på konkurranseloven, og i så fall håndtere slike i tråd med lovens bestemmelser;
- ii) foreslår tiltak, anmoder om utvidede hjemler eller ber om økte ressurser dersom dette er nødvendig for å sikre virksom konkurranse i dagligvaremarkedet.

I en tidligere utretning ble det konkludert med at det ikke er «fremlagt en tilstrekkelig overbevisende faglig basert dokumentasjon på at det er særskilte strukturelle forhold som tilsier at det bør innføres et forbud mot prisdiskriminering på leverandørnivå i dagligvaresektoren. Det er derfor vår klare anbefaling at det ikke innføres et forbud mot prisdiskriminering i sektoren.»⁴ Ikke minst i lys av denne konklusjonen, er det viktig å avvente resultatene fra Konkurransetilsynets pågående arbeid med å kartlegge årsakene til prisforskjellene i dagligvaremarkedet før regulatoriske tiltak vurderes.

NHO Mat og Drikke mener at så vidtrekkende tiltak som foreslås i representantforslaget, som bl.a. griper sterkt inn i forhandlingsfriheten mellom næringsaktører, forutsetter en grundig utredning og konsekvensanalyse før disse vurderes vedtatt. Mulige utilsiktede konsekvenser av forslagene kan være svekket konkurranse, høyere forbrukerpriser og økt import. En regulering kan videre føre til at EMV blir viktigere for dagligvaregrupperingene enn i dag, og kan derfor lede til en vekst i EMV som neppe er tilsiktet.

Dokument 191 S om å begrense maktkonsentrasjon i norsk dagligvare.

I Dokument 191 S foreslås bl.a. flere tiltak som kan sikre økt åpenhet i dagligvaremarkedet, slik Stortinget allerede 4. februar 2021 vedtok å be regjeringen utrede og fremme forslag om. Det vil være

hensiktsmessig om regjeringen skisserer forslag som kan være gjenstand for drøfting og en offentlig høring, slik at Stortinget får mulighet til å vurdere tiltak som konsekvensutredet.

¹ Dokument 8:161 S (2021-2022), Dokument 8:170 S (2021-2022) og Dokument 8:191 S (2021-2022).

² Innst. 185 S (2020-2021).

³ PLMA International (2020).

⁴ Rapport datert 17. januar 2020 fra regjeringsoppnevnt arbeidsgruppe for å gi råd om hvorvidt det skal innføres restriksjoner på hvor store forskjeller det kan være i dagligvarekjedenes innkjøpspriser.